

INNHALDSFORTEGNELSE

1	TILBAKEBLIKK PÅ 2001	2
2	GENERELT OM ØKOKRIM	3
2.1	ØKOKRIMS OPPGAVER	3
3	ORGANISASJON	4
4	VIRKSOMHETEN VED ØKOKRIM	5
4.1	TIDSBRUK	5
4.2	STATISTIKK – EGNE SAKER.....	5
4.3	SAKSINNTAK.....	6
4.4	OPPKLARINGSPROSENT	6
4.5	SAKSBEHANDLINGSTID	6
4.6	POSITIVE PÅTALEVEDTAK	7
4.7	RETTSKRAFTIGE AVGJØRELSER.....	7
4.8	DOMFELLESESPROSENT.....	7
4.9	BISTAND TIL POLITIDISTRIKTENE	8
4.10	ROK OG CATCH	9
4.11	HVITVASKING OG ETTERRETNING.....	9
4.12	KOMPETANSEUTVIKLING, OPPLYSNINGSVIRKSOMHET OG FOREBYGGENDE ARBEID	10
4.13	HOSPITERING	11
4.14	INTERNASJONALT SAMARBEID	11
5	ØKONOMISK KRIMINALITET	12
5.1	NOEN EGNE SAKER FRA 2001	13
5.2	NOEN BISTANDSSAKER FRA 2001	17
6	DATAKRIMINALITET	18
6.1	NOEN EGNE SAKER FRA 2001	19
6.2	NOEN BISTANDSSAKER FRA 2001	20
7	MILJØKRIMINALITET	21
7.1	NOEN EGNE SAKER FRA 2001	21
7.2	NOEN BISTANDSSAKER FRA 2001	22

ØKOKRIMS ÅRSRAPPORT 2001

1 TILBAKEBLIKK PÅ 2001

Året 2001 ble for ØKOKRIM preget av en omfattende innsats i rettsapparatet. Det ble gjennomført flere lange hovedforhandlinger, og enheten har aldri tidligere hatt et så høyt antall rettsdager i løpet av et år (438 dager). Forut for hver rettssak ligger langvarig og omfattende etterforskning både i Norge og i utlandet. Det legges ned en meget betydelig innsats i sakene, og det er da tilfredsstillende å notere at domstolene i stor grad legger ØKOKRIMs syn til grunn i sine avgjørelser.

Arbeidet med de store, tunge straffesakene er en utholdenhetsprøve av dimensjoner. Langvarige rettssaker om kompliserte saksforhold – i noen tilfeller over flere måneder – representerer en stor psykisk belastning for medarbeiderne. Jeg ser det som en viktig oppgave å gjøre den formidable innsatsen som nedlegges, mer kjent utad, både overfor allmennheten og overfor enhetens oppdragsgivere. Dette er viktig blant annet for å gi medarbeiderne den anerkjennelse de fortjener, og for å sikre best mulige rammevilkår for håndtering av nye, tunge utfordringer i straffesaksbehandlingen.

Bekjempelse av økonomisk kriminalitet, datakriminalitet og miljøkriminalitet er ikke en oppgave for ØKOKRIM alene. Enheten må spille på lag med resten av politiet, kontrollorganer, næringslivet og andre. Det er viktig at den erfaring og innsikt som ØKOKRIM opparbeider gjennom sine straffesaker, blir formidlet og tatt i bruk av politidistriktene. Dette søkes oppnådd på flere ulike måter. ØKOKRIM nedlegger mye arbeid i å bistå politidistriktene i deres straffesaker. Sikring og analyse av elektroniske spor blir stadig viktigere i alle typer straffesaker, og antallet bistandssaker for Datakrimteamet økte også i 2001. Samtidig fortsatte arbeidet med å utvikle og utvide Datakrimteamet til det som skal hete *Politiets datakrimsenters*. Dette skal bli et sentralt kompetansesenter i datakrimspørsmål på høyt internasjonalt nivå. Bladet *Miljøkrim* befestet i 2001 sin stilling som en viktig informasjonskilde når det gjelder miljøkriminalitet. Det nevnes også at medarbeidere ved ØKOKRIM i 2001 publiserte flere fagartikler i enhetens faste sider i det nystartede *Tidsskrift for Strafferett*.

I 2001 har ØKOKRIM prioritert straffesaksarbeidet. ØKOKRIM har derfor ikke arrangert noen omfattende regionale kurs dette året. Enkelte egne, eksterne kompetansehevede tiltak ble likevel gjennomført. Medarbeidere ved enheten deltok dessuten som tidligere i undervisning i regi av andre, blant annet på Politihøgskolen og i etatsopplæring i kontrolletatene.

Av hensyn til allmennprevensjonen er det viktig at kunnskap om ØKOKRIMs virksomhet – i likhet med virksomheten i resten av politi og påtalemyndighet – blir kjent utad. I 2001 ble det opprettet en ny stilling som informasjonsrådgiver ved enheten for å legge mer vekt på informasjonsarbeidet. En annen nyopprettet stilling som personalrådgiver reflekterer den betydning ledelsen legger i å utvikle de interne personaladministrative systemene og å ha et godt forhold til fagorganisasjonene. Det ble opprettet en såkalt ressursgruppe, som har satt i gang flere viktige prosjekter med sikte på å effektivisere straffesaksarbeidet. I 2001 ble det igangsatt et prosjekt for å ta i bruk BL, som er et datasystem for straffesaksbehandlingen. Dette systemet er

allerede er innført i resten av politiet. Gjennomgående mindre synlig utad, men ikke minst viktig er de nødvendige støttefunksjonene som administrasjonen og teamkonsulentene utøver.

Året 2001 har vært et aktivt år for ØKOKRIM. Enheten har befestet sin posisjon som et nødvendig og velkvalifisert særorgan innen norsk politi og påtalemyndighet. Aktiviteten i 2001 har lagt et godt grunnlag for videre utvikling i 2002.

Einar Høgetveit
ØKOKRIM-sjef

2 GENERELT OM ØKOKRIM

Den sentrale enhet for etterforskning og påtale av økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet – ØKOKRIM – ble opprettet i 1989. Hovedformålet med opprettelsen var å styrke politiets evne til å bekjempe alvorlig økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet. Fra midten av 90-tallet ble ØKOKRIM også tillagt et ansvar for å bekjempe datakriminalitet.

ØKOKRIM er både et sentralt politiorgan og et statsadvokatembete med nasjonal myndighet. Som sentralt politiorgan er ØKOKRIM administrativt og budsjettmessig underlagt Politidirektoratet. Når det gjelder straffesaksbehandlingen, er ØKOKRIM underlagt Riksadvokaten.

De formelle reglene om ØKOKRIM finnes i påtaleinstruksen kapittel 35.

2.1 ØKOKRIMs oppgaver

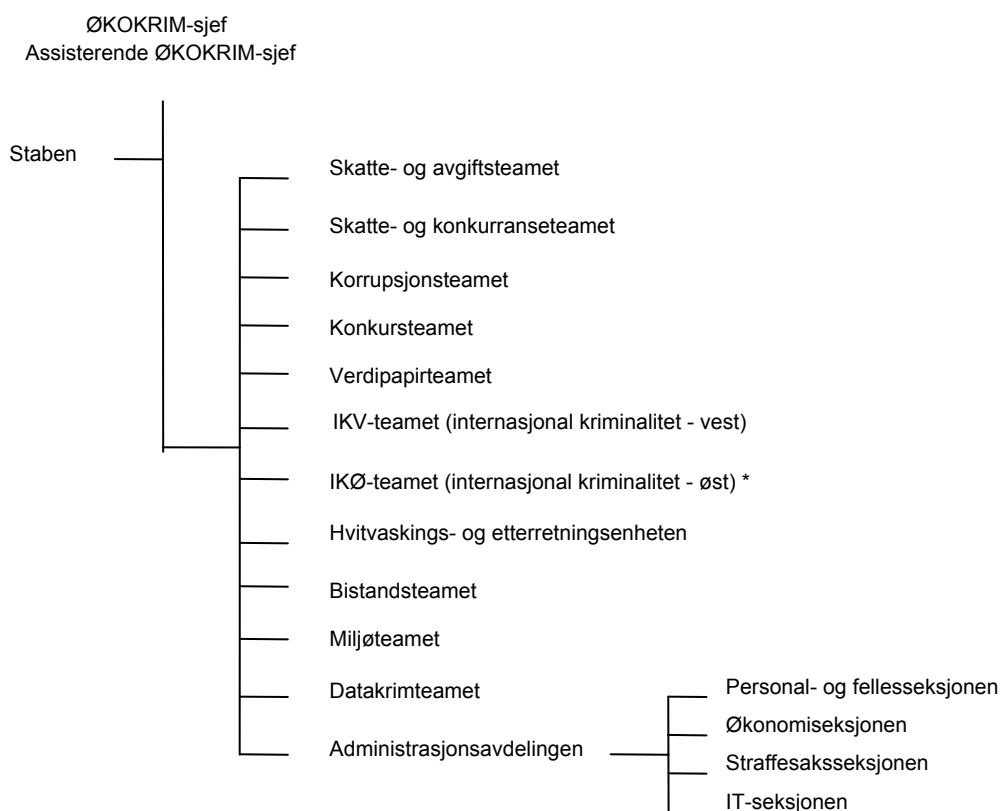
Innenfor områdene økonomisk kriminalitet, datakriminalitet og miljøkriminalitet har ØKOKRIM til oppgave å

- avdekke, etterforske, påtale og iredteføre egne saker
- bistå nasjonale og utenlandske politi- og påtalemyndigheter
- heve politiets og påtalemyndighetens kompetanse og drive opplysningsvirksomhet
- drive kriminaletterretning og utarbeide trusselvurdering
- være rådgivende organ for sentrale myndigheter
- delta i internasjonalt samarbeid

Det er et overordnet mål å sørge for at gjerningspersonene ikke får beholde fortjenesten av sine straffbare handlinger. Det er derfor en viktig oppgave å sikre inn- dragning av vinning, erstatning til fornærmede, videreformidling av opplysninger til skatte- og avgiftsmyndighetene for etterligning eller fastsettelse av tilleggsskatt/- avgift og videreformidling av opplysninger til bostyrer som kan gi grunnlag for om- støtelse og erstatningskrav.

3 ORGANISASJON

Etterforskningen foregår i faste tverrfaglige team. I 2001 hadde ØKOKRIM 11 etterforskningsteam. Hvert enkelt team har et hovedansvar for bestemte fagområder (jf. organisasjonskartet nedenfor). De fleste teamene har som hovedoppgave å etterforske og aktorere egne straffesaker. Bistandsteamet yter bistand til politidistriktene ved etterforskning av økonomisk kriminalitet. Også andre team – særlig Datakrimteamet og Miljøteamet - yter bistand på sine fagområder. Hvitvaskings- og etterretningsenheten mottar og behandler hvitvaskingsmeldinger og annen etterretningsinformasjon. Administrasjonsavdelingen er delt inn i fire seksjoner: Personal- og fellesseksjon, økonomiseksjon, straffesaksseksjon og IT-seksjon. Administrasjonsavdelingen utfører fellestjenester og bistår etterforskningsteamene.

*) I 2001 ble IKØ-teamet nedlagt

Etterforskningsteamene er satt sammen av spesialetterforskere, dels med politibakgrunn, dels med økonomisk eller datateknisk bakgrunn. Hvert team med unntak av Bistandsteamet ledes av en førstestatsadvokat. På 3 av teamene er det også en politiadvokat: Datakrimteamet, Miljøteamet og Hvitvaskings- og etterretningsenheten. Etterforskere fra andre politidistrikter eller medarbeidere fra kontrolletatene trekkes inn i etterforskningen av ØKOKRIMs egne saker ved behov.

Ved utgangen av 2001 hadde ØKOKRIM 114 faste stillingshjemler, 6 hospitanter og 1 engasjement. Tabellen på neste side viser stillingsutviklingen de 5 siste årene.

Stillinger	1997	1998	1999	2000	2001
------------	------	------	------	------	------

Faste	80	88	95	99	114
Engasjementer	6	4	3	3	1
Hospitanter	6	6	6	6	6
Sum	92	98	104	108	121

I 2001 hadde ØKOKRIM et budsjett på ca. 79 millioner kroner. Tabellen nedenfor viser økonomiutviklingen de 5 siste årene.

	1997	1998	1999	2000	2001
Tildeling pr. 1.1.	50 100'	53 797'	57 706'	61 315'	75 739'
Tilleggstildeling	2 000'	2 600'	1 220'	400'	475'
Tiltakspakke/øremerkede midler	2 300'	3 305'	3 475'	5 175'	-
Hjemlet tildeling pr. 31.12.	56 797'	61 065'	64 772'	70 516'	79 363'
Regnskap pr. 31.12.	56 147'	60 112'	64 062'	70 175'	79 316'

4 VIRKSOMHETEN VED ØKOKRIM

4.1 Tidsbruk

ØKOKRIM registrerer tidsbruk for å få oversikt over hvordan ressursene utnyttes. Målet er at saksrettet arbeid skal utgjøre 2/3 av den totale tidsbruken. Med saksrettet arbeid menes etterforskning og iretteføring av egne saker, bistand til politidistriktene og til utenlandske politi- og påtalemyndigheter, samt etterretning og analysevirksomhet.

Tidsbruken i prosent:

Oppgaver	2000	2001
Egne saker	32	46
Etterretning/analyse	10	8
Bistandssaker	21	14
Sum saksrettet arbeid	63	68
Kompetanseutvikling (intern + ekstern)	12	7
Ekstern kontakt	4	5
Administrasjon, organisasjon, annet	21	20
Sum	100	100

4.2 Statistikk – egne saker

ØKOKRIM bygger sin statistikk på politiets registreringssystem Strasak og ØKOKRIMs egne saksdatabaser Økosak, Økobistand og Økostraff. I Strasak registreres hvert straffbart forhold som én sak. I Økosak registreres sakskomplekser. Ett sakskompleks kan inneholde få eller mange Strasak-saker. I Økobistand registreres ØKOKRIMs bistandssaker (sakskomplekser). I Økostraff registreres påtalevedtak (tiltaler, begjæringer om forhørsrettspåkømmelse, forelegg, påtaleunntatelser) og rettskraftige avgjørelser (vedtatte forelegg og dommer). Statistikken i Økostraff viser påtalevedtak og rettskraftige avgjørelser mot

enkelpersoner/foretak. Hvert påtalevedtak og hver rettskraftige avgjørelse kan inneholde flere Strasak-saker.

Opplysningene i Strasak og ØKOKRIMs saksdatabaser blir løpende oppdatert. Dette kan også påvirke statistikken som er publisert i tidligere årsrapporter.

4.3 Saksinntak

Hvilke saker ØKOKRIM tar inn, avhenger av sakstype, sakenes omfang, kompleksitet og prinsipielle betydning og av kapasiteten ved enheten. Tabellen nedenfor viser anmeldte sakskomplekser i 2000 og 2001.

Nye sakskomplekser etter sakstype (Økosak)	2000	2001
Bedrageri	5	3
Underslag	2	2
Forbrytelser i gjeldsforhold – regnskapsovertredelser	3	3
Skatt – merverdiavgift – toll	8	3
Verdipapirhandel – finans	29	27
Konkurransen	3	3
Utroskap	4	6
Heleri – hvitvasking	4	6
Dokumentfalsk	-	-
Økonomisk kriminalitet – annet	3	3
Datakriminalitet – beskyttelsesbrudd	20	22
Datakriminalitet – annet	7	12
Forurensning	4	7
Natur/fauna	2	1
Kulturminne	4	-
Arbeidsmiljø	1	1
Annen miljøkriminalitet	2	4
Sum	101	103

I Strasak utgjør sakskompleksene 618 saker i 2001 (sammenlignet med 433 i 2000)

4.4 Oppklaringsprosent

Det er et mål for straffesaksbehandlingen at oppklaringsprosenten skal være høy. Oppklaringsprosenten beregnes ut fra registreringer i Strasak. Den angir hvor stor andel av de anmeldte/etterforskede saker som blir avgjort med positivt påtalevedtak. De uopklarte sakene gjelder i det alt vesentlige saker som er henlagt etter bevisets stilling.

I 2001 var målet at oppklaringsprosenten skulle være på minst 80. Resultatet ved årets slutt viste en oppklaringsprosent på 87,9 i 2001 (sammenlignet med 83 i 2000).

4.5 Saksbehandlingstid

Det er et mål at behandlingstiden for straffesakene skal være kort. Saksbehandlingstiden regnes fra det tidspunkt da etterforskning igangsettes til påtalevedtak treffes.

I 2001 var målet at gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte saker ikke skulle overstige 275 dager. Resultatet viser en gjennomsnittlig saksbehandlingstid på 214 dager i 2001 (sammenlignet med 451 dager i 2000).

4.6 Positive påtalevedtak

I 2001 ble det truffet 80 positive påtalevedtak. Tabellen nedenfor viser fordelingen.

Positive påtalevedtak (Økostraff)	Antall personer/foretak	
	2000	2001
Tiltale	48	32
Begjæring om forhørsrettspådømmelse	9	3
Forelegg – enkeltpersoner	42	19
Forelegg – foretak	22	26
Påtaleunntatelse	3	-
Sum	124	80

4.7 Rettskraftige avgjørelser

I 2001 hadde ØKOKRIM rettskraftige avgjørelser mot 78 personer/foretak. Tabellen nedenfor viser fordelingen av de rettskraftige avgjørelsene.

Rettskraftige avgjørelser (Økostraff)	Antall personer/foretak	
	2000	2001
Dommer mot person	25	35
Dommer mot foretak	6	0
Vedtatte forelegg mot person	39	17
Vedtatte forelegg mot foretak	22	18
Dom på fullstendig frifinnelse	4	7
Påtaleunntatelser	1	2
Sum	97	79

I 2001 ble det ilagt 12 474 000 kroner i bøter (sammenlignet med 9 376 000 i 2000). Det er et mål at mest mulig av utbyttet fra straffbare handlinger skal inndras. Dette skjer gjennom inndragning eller erstatning eller på andre måter. Tabellen nedenfor viser tall for inndragning og erstatning i ØKOKRIMs saker.

Inndragning/erstatning (Økostraff)	2000	2001
Inndragning	5 121 514	19 492 590
Erstatning	1 215 896	78 606 528

4.8 Domfellelesprosent

Tiltale skal bare tas ut når den påtaleansvarlige er overbevist om at vedkommende er skyldig, og dette kan bevises i retten. De fleste saker bør derfor ende med domfellelse. En domfellellesprosent på tilnærmet 100 ville imidlertid indikere at påtalemyndigheten er for tilbakeholden. Ikke minst gjelder dette i ØKOKRIMs saker, som ofte reiser nye tolknings spørsmål som ikke har vært prøvd i rettsapparatet tidligere.

I 2001 var målet at andelen frifinnende dommer ikke skulle overstige 10 %. Prosenten regnes av samtlige tiltaleposter. I en dom kan man bli frifunnet for enkelte poster og domfelt for de øvrige. Frifinnende tiltalte for eksempel for halvparten av postene i tiltalen, gir dette en domfellellesprosent på 50. Frifinnelsesprosenten i 2001 var 13 sammenlignet med 6 % i 2000). ØKOKRIM oppnådde dermed fellende dommer i 87 % av sakene i 2001 (sammenlignet med 94 % i 2000).

4.9 Bistand til politidistriktene

De fleste saker som gjelder økonomisk kriminalitet, datakriminalitet og miljøkriminalitet, etterforskes lokalt. Mange politidistrikter mangler kompetanse og ressurser til å etterforske alle slike saker. Etter anmodning fra vedkommende politimester eller statsadvokat kan ØKOKRIM yte bistand til den lokale etterforskningen. Bistanden kan variere fra noen få timers rådgivning fra én ØKOKRIM-medarbeider til omfattende etterforskningsstøtte fra flere ØKOKRIM-medarbeidere over mange måneder. Bistand ytes også til påtalemessige vurderinger og unntaksvis til aktorater. Videre omfatter bistandsvirksomheten oppfølging av rettsanmodninger eller politianmodninger fra utlandet. I 2001 har ØKOKRIM ytt bistand til blant annet britiske, tyske, polske og russiske myndigheter med innhenting av dokumentasjon, avhør av vitner mv.

I 2001 tok ØKOKRIM inn 254 bistandssaker fordelt på 49 politidistrikter, 2 særorganer og 24 andre eksterne enheter (sammenlignet med 374 bistandssaker fordelt på 42 politidistrikter, 2 særorganer og 23 andre eksterne enheter i 2000). I tabellen på neste side er sakene fordelt etter sakstype.

ØKOKRIMs bistand til politidistriktene i konkrete saker skal ikke bare bidra til å løse sakene, men også medvirke til kompetanseutvikling lokalt.

Sakstype (Økobistand)	2000	2001
Bedrageri/utroskap	24	27
Underslag	8	7
Forbrytelser i gjeldsforhold – regnskapsovertredelser*	18	3
Skatt – merverdiavgift – toll	33	12
Konkurransen	-	2
Heleri – hvitvasking	3	12
Dokumentfalsk	1	3
Økonomisk kriminalitet – annet	15	6
Datakriminalitet – beskyttelsesbrudd	2	18
Datakriminalitet – annet	12	14
Forurensning	3	3
Natur/fauna	3	8
Kulturminne	0	3
Arbeidsmiljø	2	1
Annen miljøkriminalitet	1	3
Annet **	86	132
Sum	374	254

*) Det høye antallet bistandssaker vedrørende forbrytelser i gjeldsforhold og regnskapsovertredelser i 2000 skyldes konkursprosjektet som ØKOKRIM avsluttet det året.

**) ”Annet” består av saker som gjelder sedelighet, narkotika, ran/utpressing, liv/legeme/helse, sprit, tyveri. Det er Datakrimteamet som har ytt bistand i flesteparten av disse sakene.

4.10 ROK og Catch

Rådet for samordnet bekjempelse av organisert kriminalitet (ROK) ble etablert høsten 2000. Formålet var å sikre en samordnet og mer effektiv bekjempelse av alvorlig organisert kriminalitet som berører flere politidistrikter. Rådet er sammensatt av deltakere fra den høyere påtalemyndighet, Politidirektoratet, ØKOKRIM, Kripos, Oslo politidistrikt og én politimester utenfor Oslo. Rådets hovedoppgave er å samordne tildeling av etterforskningsressurser fra Kripos, ØKOKRIM, Oslo politidistrikt og andre politidistrikter til saker og prosjekter som gjelder alvorlig organisert kriminalitet, samt å bevilge prosjektmidler etter søknad fra de enkelte politidistriktene. ØKOKRIM er forpliktet til å yte bistand til ROK.

ØKOKRIM yter bistand i et omfang tilsvarende 2 årsverk i Catch-prosjektet, som Stortinget vedtok å sette i verk i forbindelse med behandlingen av revidert nasjonalbudsjett i juni 2001. I tillegg har ØKOKRIM avgitt 2 etterforskere til Catch-prosjektet. Catch-prosjektet, som er underlagt ROK, går ut på å ta bakmennene i saker som gjelder alvorlig narkotikakriminalitet og smugling, samt hvitvasking i forbindelse med dette.

4.11 Hvitvasking og etterretning

ØKOKRIMs hvitvaskings- og etterretningsenhet har som oppgave å motta og behandle meldinger om mistenkelige transaksjoner fra banker og andre finansinstitusjoner. Enheten er en felles informasjonssentral for ØKOKRIM og har en

desk som er betjent i kontortiden. Tollvesenet har en stedlig representant knyttet til enheten.

I 2001 mottok enheten 992 hvitvaskingsmeldinger (sammenlignet med 890 i 2000). På grunnlag av meldinger åpnet ØKOKRIM etterforskning i 5 sakskomplekser i 2001 (sammenlignet med 7 i 2000). Av de 992 hvitvaskingsmeldingene ble 5 vedlagt verserende straffesak ved ØKOKRIM, 48 meldinger ble vedlagt verserende straffesak ved andre politidistrikter, 54 meldinger førte til at det ble åpnet ny straffesak ved andre politidistrikter og 65 meldinger førte til at det ble registrert undersøkelsessaker ved ØKOKRIM.

4.12 Kompetanseutvikling, opplysningsvirksomhet og forebyggende arbeid

ØKOKRIM driver en omfattende ekstern opplærings- og opplysningsvirksomhet i form av foredrag og innlegg på møter, konferanser og seminarer. Slike opplærings- og informasjonstiltak har også en forebyggende virkning. Noen medarbeidere ved ØKOKRIM skriver også fagartikler og -bøker.

I 2001 avholdt ØKOKRIM 4 regionale dagskurs om hvitvasking. Deltakere var etterforskere, jurister og politi- og bistandsrevisorer ved ulike politidistrikter. ØKOKRIM har et godt samarbeid med finansinstitusjonene gjennom deltakelse i Kontaktforum og på andre møter og kurs. I mars 2001 arrangerte ØKOKRIM et todagers seminar for 150 deltakere fra ulike finansinstitusjoner. ØKOKRIM arrangerte i desember 2001 et inndragningsforum for ”inndragningsgruppene” ved de ulike statsadvokatembetene. Gruppene skal være rådgivere og pådrivere i inndragningsarbeidet som pågår i eget statsadvokatembete og tilhørende politidistrikter. Formålet med inndragningsforumet var blant annet å evaluere arbeidet i gruppene.

Mange av medarbeiderne ved ØKOKRIM deltar som kursledere og foredragsholdere i fagområder som er knyttet til deres arbeid ved enheten. Blant annet underviser flere av ØKOKRIMs tilsatte ved Politihøgskolen, Tollskolen, Skatteetatens kursvirksomhet, hos Forsvaret og ved Sjøkrigsskolen/Kystvakten.

I 2001 har ØKOKRIM vært med på tilrettelegging og gjennomføring av studiet ved Politihøgskolen i etterforskning av økonomiske straffesaker, etterutdanning i miljøetterforskning, 2 kurs i etterforskning av datakriminalitet trinn I og 1 kurs trinn II. I tillegg avholdt ØKOKRIM 1 grunnkurs og 1 videregående kurs i EnCase (bevissikring, analyse og presentasjon i retten av elektroniske bevis) ved Politihøgskolen. Videre har ØKOKRIM avholdt 1 kurs trinn II for etterforskere på Island i forbindelse med oppbygging av datakrimenheden der.

ØKOKRIM har et ansvar for faglig oppfølging av revisorene som er ansatt i politidistriktene og de 14 bistandsrevisorene ved fylkesskattekontorene som skal arbeide med økonomiske straffesaker. I september hadde ØKOKRIM det praktiske ansvaret for et todagers fagseminar for politi- og bistandsrevisorene.

ØKOKRIM har et samarbeid med næringslivet for å bekjempe korrupsjon. Samarbeidet omfatter forebyggende tiltak og bistand i konkrete saker hvor bedrifter

har mistanke om korrupsjon. Hvert år besøker ØKOKRIM i tillegg en rekke bedrifter for å informere om korrupsjonsbekjempelse. I 2001 avla ØKOKRIM besøk ved ytterligere 13 bedrifter.

ØKOKRIM driver forebyggende arbeid overfor barn og ungdom i forbindelse med bruk av informasjons- og kommunikasjonsteknologi. Dette er i tråd med Justisdepartementets strategiplan. I 2001 har Datakrimteamet holdt foredrag på 12 store lærerkonferanser, hvor temaet har vært ”Internettets skyggesider”.

I 2001 utgav ØKOKRIM 4 numre av *Miljøkrim*, som er et tidsskrift om miljøkriminalitet. Målgruppen er påtalemyndigheten, politiet, miljøforvaltningen, oppsynsmennene og kommunene. I juni utgav ØKOKRIM boken *Kulturminnevern - Lov, forvaltning, håndhevelse* (2 bind). Bind I omhandler de ulike kulturminner og kulturmiljøer, kulturminneforvaltningen, økonomiske virkemidler samt de bestemmelser i straffeloven og plan- og bygningsloven som er relevante for vern av kulturminner og kulturmiljøer. Bind II er en lovkommentar til kulturminneloven. Dette er den første lovkommentar som er utgitt til kulturminneloven.

4.13 Hospitering

ØKOKRIM har 6 hospitantstillinger for etterforskere og påtalejurister fra politidistriktene. Formålet med ordningen er å utvikle kompetansen hos ansatte ved andre politidistrikter når det gjelder etterforskning og irettføring av saker som dreier seg om økonomisk kriminalitet, datakriminalitet og miljøkriminalitet. Hospiteringstiden er 1-2 år, og inntak av nye hospitanter skjer så langt det er mulig i januar/februar hvert år. Hospitantene tjenestegjør vanligvis ved 1-3 team i løpet av hospiteringsperioden.

I 2001 ble 4 av hospitantstillingene benyttet for påtalejurister, hvorav 3 fikk anledning til å delta i forberedelse og gjennomføring av store, kompliserte hovedforhandlinger.

Datakrimteamet har i tillegg en egen ordning med korttidshospitering på 3 måneder. I 2001 har 8 korttidshospitanter hospitert ved Datakrimteamet.

4.14 Internasjonalt samarbeid

Økonomisk kriminalitet skjer i stadig større grad på tvers av landegrensene. Utviklingen viser at de samme kriminelle opererer i flere land og at kriminelle fra flere land samarbeider. Etterforskning av komplekse saker med forgreninger til utlandet forutsetter at ØKOKRIM har kontakt og samarbeid med utenlandske politimyndigheter. I tillegg til samarbeid i konkrete saker deltar ØKOKRIM i internasjonalt samarbeid av mer generell karakter på ulike områder.

ØKOKRIM er representert i OECDs arbeidsgruppe for korrupsjonsspørsmål. ØKOKRIM er representert i GRECO (Groups of States against corruption), som er overvåkingsorganet for Europarådets korrupsjonskonvensjon.

ØKOKRIM leder den norske delegasjonen i FATF (Financial Action Task Force). FATF har som formål å styrke det internasjonale samarbeidet for å bekjempe

hvitvasking av utbytte fra straffbare handlinger. Etter 11. september 2001 ble FATFs mandat utvidet til også å omfatte bekjempelse av finansiering av terrorvirksomhet. Det ble avholdt et ekstraordinært møte om dette i Washington i oktober 2001. ØKOKRIM er det nasjonale, sentrale organ for behandling av bistandsanmodninger på grunnlag av Europarådets hvitvaskingskonvensjon.

Datakrimteamet er NCRP (National Central Reference Point) i saker som omfatter bruk av informasjonsteknologi. Det betyr at slike saker skal sendes direkte til teamet, både fra utlandet og fra norske politidistrikter.

ØKOKRIM er representert i en ekspertgruppe som skal gjøre undersøkelser omkring internasjonal miljøkriminalitet i Østersjølandene.

I 2001 deltok ØKOKRIM på den årlige nordiske økokonferansen som ble arrangert i Sverige. På konferansen utveksles erfaringer mellom de sentrale politienheter som arbeider med økonomisk kriminalitet i Norden.

I 2001 ble et utkast til avtale om samarbeid mellom skattepolitiet i Russland og ØKOKRIM ferdigbehandlet. Avtalen vil bli undertegnet i 2002.

I mars 2001 var FBI-sjef Louis Freeh på høflighetsvisitt til norske justismyndigheter og besøkte i den forbindelse blant annet ØKOKRIM.

Ut over det nevnte har medarbeidere i ØKOKRIM deltatt på en rekke internasjonale kurs og konferanser innenfor enhetens ansvarsområder i 2001.

5 ØKONOMISK KRIMINALITET

Økonomisk kriminalitet er nært knyttet til næringslivet og annen organisert virksomhet i privat og offentlig sektor. Det dreier seg ofte om vinningsmotiverte overtredelser som finner sted innenfor en økonomisk virksomhet som i seg selv er – eller gir seg ut for å være – lovlig.

ØKOKRIM etterforsker og irettfører store og/eller prinsipielle saker som er rapportert fra kontrollatene, blant annet fra ligningsmyndighetene, Kredittilsynet og Konkurransetilsynet, eller saker som oversendes fra politidistriktene. ØKOKRIM starter også etterforskning på eget initiativ, på bakgrunn av hvitvaskingsmeldinger eller etter anmeldelse fra private.

Sakene omfatter:

- Grove bedragerier og underslag
- Regnskaps- og konkurskriminalitet
- Skatte- og avgiftsunndragelser
- Børs- og verdipapirrelatert kriminalitet
- Brudd på konkuranselovgivningen
- Korrupsjon og utroskap
- Hvitvasking

Sakene har ofte følgende kjennetegn:

- Internasjonalt tilsnitt, gjerne med forgreninger til skatteparadiser
- Brudd på regnskapsloven og skatte- og avgiftslovgivningen
- Bruk av kompliserte selskapsstrukturer

5.1 Noen egne saker fra 2001

Grove bedragerier og underslag

- I 1999 tok ØKOKRIM ut tiltale mot en nordmann bruk av falske verdipapirer, investeringsbedragerier og hvitvasking. Med løfte om betydelig avkastning ble utenlandske investorer via mellommenn forledet til å investere i alt 200 millioner kroner. I realiteten fantes det ikke slike høyavkastningsprogrammer, og de investerte midler ble dels fordelt mellom de involverte, dels beslagnagte av norske og amerikanske myndigheter. I Oslo tingrett 10. januar 2002 ble nordmannen dømt til seks år fengsel. I tillegg til investeringsbedragerier ble han dømt for feilaktig å registrere et selskap i Foretaksregisteret med 130 millioner kroner i aksjekapital, til tross for at verdipapiret som lå til grunn for kapitalen var verdiløst. Han ble også dømt for forsøk på bedrageri overfor en bank på 8 milliarder kroner. Dommen er anket.
- En advokat ble dømt til fengsel i 1 år og 6 måneder, rettighetstap i 5 år, erstatning, inndragning og saksomkostninger på til sammen ca. 1 million kroner for underslag, samt overtredelse av regnskapsloven, ligningsloven og merverdiavgiftsloven i forbindelse med svart omsetning på ca. 1,8 millioner kroner fra en restaurant som han var styreformann og daglig leder for. I tillegg ble han dømt for å ha uteholdt kontant omsetning med ca. 200 000 kroner fra eget advokatregnskap, samt for å ha mottatt ca. 140 000 kroner i arbeidsledighetstrygd mens han jobbet som advokatfullmektig. Medtiltalte til underslagsposten ble dømt til fengsel i 6 måneder, samt inndragning og saksomkostninger med 360 000 kroner. Dommen er ikke rettskraftig.
- En advokat ble dømt til fengsel i 1 år samt rettighetstap for alltid for underslag av bomidler på til sammen ca. 1,2 millioner kroner fra to konkursbo som han bestyrte. I tillegg ble han dømt for å ha uteholdt omsetning i eget advokatregnskap med ca. 600 000 kroner. Dommen er ikke rettskraftig.
- Den såkalte ”kjøttvindelsaken” omfatter blant annet ulovlig innførsel, omsetning og eksport av kjøttvarer. Tiltalen i én av sakene lød på grove bedragerier, grov utroskap, overtredelse av skatte- og avgiftslovgivningen, samt brudd på regnskaps- og tolllovgivningen. Fire personer var tiltalt i saken. Det ble gjennomført hovedforhandling i noen av sakene i 2001. Resten av sakene regner ØKOKRIM med å få behandlet i retten i 2002. Hovedmannen ble idømt 5 års ubetinget fengsel, 5 års rettighetstap, erstatning på 73 millioner kroner til de fornærmede og inndragning av 11,7 millioner kroner til fordel for statskassen. En daglig leder i et speditørselskap ble idømt 1 års betinget fengsel og 500 000 kroner i erstatning. En daglig leder i en kjøttforedlingsbedrift ble dømt til fengselsstraff i 1 år og 2 måneder, hvorav 8 måneder betinget og 500 000 kroner i

erstatning. Dommene er rettskraftige. I tillegg idømte Agder lagmannsrett en transportør 8 måneders betinget fengsel for smugling av et mindre kvantum fjærfekjøtt for hovedmannen. Ut over domfellelsen fikk ØKOKRIM sikret og overført til sammen ca. 13 millioner kroner til rette eier forut for hovedforhandlingen, samt en del av de tiltaltes eiendeler for senere inndragning av vinning ut over de allerede tilbakeførte midler.

Regnskaps- og konkurskriminalitet

- En økonomisjef og controller i et større selskap overrapporterte i regnskapet blant annet utestående fordringer med nærmere 100 millioner kroner. I den anledning forfalsket og brukte han tre bilag for å dokumentere fordringene. Påtaleavgjørelse i saken vil foreligge i løpet av første kvartal 2002.

Skatte- og avgiftsunndragelser

- I 2001 tok ØKOKRIM ut tiltale mot tidligere daglig leder i et selskap på Måløy som drev med eksport av fisk. Selskapet kjøpte fisk fra oppdrettere i Nord-Norge uten merverdiavgift. Tiltalen omhandler blant annet merverdiavgiftsbedragerier for over 293 millioner kroner, og at tiltalte laget og bokførte uriktige avregninger som gav inntrykk av at han hadde kjøpt fisk med merverdiavgift, og at han deretter overfor avgiftsmyndigheten krevet og mottok refusjon for merverdiavgift som ikke var betalt. Dessuten bygger tiltalen på at tiltalte ved flere anledninger bokførte fakturaer for kjøp som ikke hadde funnet sted, og på denne måten uberettiget fikk refundert merverdiavgift. Videre omfatter tiltalebeslutningen tre tilfeller av grov økonomisk utroskap for til sammen ca. 40 millioner kroner og flere tilfeller av utferdigelse av uriktige dokumenter og regnskapsovertredelser. Selskapet solgte i en årrekke fisk til kunder i EU til en pris som lå under den minsteprisen som er fastsatt i lakseavtalen mellom Norge og EU. For å dekke over dette ble det utferdiget uriktige dokumenter som ble bokført i de berørte virksomhetenes regnskaper. Hovedforhandling i saken fant sted ved Sunnfjord tingrett i januar 2002.
- I 2001 ble tre kirurger tiltalt for "svart" arbeid og regnskapsovertredelser. To av dem hadde unndratt ca. 450 000 kroner hver fra beskatning. Begge ble idømt 60 dagers ubetinget fengsel. Én kirurg unndrog ca. 1,5 millioner kroner fra beskatning i perioden 1991-97. Saken er berammet i første halvår av 2002. De tre sakene reiser også spørsmål om parallell bruk av tilleggsskatt og straff. Dette er spørsmål som Høyesterett vil avklare i løpet av 2002.
- ØKOKRIM har utferdiget tre forelegg på 100 000, 200 000 og 250 000 kroner mot utenlandske virksomheter som er skattepliktige til Norge, og som har levert forsinket selvangivelse. Ett forelegg er vedtatt, og to saker vil bli brakt inn for tingretten.
- En nordmann som ble utlevert fra Italia, ble i oktober 2001 dømt for ulovlig innførsel av 903 910 liter 95,4 % sprit, eller en vesentlig del av dette kvantum. Hittil er dette den største spritsaken i Norge. Spriten var kjøpt hos et destilleri i Italia for ca. 6 kroner literen. Den ble solgt i Norge for inntil 250 kroner literen. I

11 saker var det beslaglagt til sammen 82 150 liter sprit som kom fra det italienske destilleriet. Saken er resultat av samarbeid med mange land: Italia, Tyskland, Luxembourg, Sveits, Danmark og Sverige. Nordmannen ble dømt til to års fengsel for overtredelse av tolloven. Det kunne ikke tas ut tiltale etter alkoholloven fordi Italia kun gikk med på utlevering etter tolloven. På grunn av spesialitetsprinsippet i utleveringskonvensjonen kunne ikke tiltalte straffefølges for mer i Norge. Saken er et eksempel på hvor uheldig lovgivningen på dette området er. ØKOKRIM har foreslått utvidelse av strafferammen i tolloven. Dommen, som lød på 2 års ubetinget fengsel og 3 millioner kroner i inndragning, er anket. Nordmannen er under etterforskning i Italia og Tyskland.

Børs- og verdipapirrelatert kriminalitet

- ØKOKRIM har de siste årene håndtert flere saker som gjelder overtredelse av verdipapirhandellovens regler om flaggeplikt, dvs. investors plikt til å melde fra til børsen når investor ved oppkjøp får over 10 % kontroll i et børsnotert selskap mv. I januar 2002 avsa Borgarting lagmannsrett dom i den eneste saken vedrørende overtredelse av reglene om flaggeplikt som hittil har vært behandlet i rettsapparatet. Et selskap ble ilagt 900 000 kroner i bot. Lagmannsretten la vekt på at overtredelsen, som gjaldt selskapets kjøp av finansielle instrumenter i Finansbanken, skjedde over lang tid og at flaggeterskelen ble overskredet i betydelig grad, at forholdet var grovt uaktsomt og at flaggemelding sannsynligvis ville hatt kurssensitiv betydning. Det er ikke avklart om dommen blir påanket, men saken vil uansett ha generell betydning ved straffeutmåling i saker som gjelder overtredelse av reglene om flaggeplikt.

Brudd på konkurranselovgivningen

- Telenor Mobil ble ilagt et forelegg på 2 millioner kroner i bot og 8 millioner kroner i inndragning for brudd på ikke-diskrimineringsbestemmelsen i offentlignettforskriften § 3-2(2). Offentlignettforskriften skal blant annet sikre at en sterk markedsaktør skal tilby andre nettilgang på likeverdige og ikke-diskriminerende vilkår. Dette medfører at en sterk markedsaktør ikke kan gi andre og bedre vilkår til tilknyttede selskaper. Telenor Mobil AS er en sterk markedsaktør, som leverer blant annet netjtjenester til datterselskapet Telenor Bedrift. Telenor Mobil AS gav i årene 1999 og 2000 til sammen 119 millioner kroner i markedsstøtte til Telenor Bedrift uten at andre aktører i markedet fikk tilsvarende tilbud. Videre unnlot Telenor Mobil AS å orientere om og dokumentere markedsstøtten overfor Post- og teletilsynet i forbindelse med den årlige rapportering (ONP-rapporten) og om de kriterier som lå til grunn for prisfastsettelsen (§ 3-5). Telenor Mobil AS unnlot dessuten å offentliggjøre viktige opplysninger om kriteriene for markedsstøtte (§ 3-10). Forelegget er vedtatt.
- ØKOKRIM har gitt forelegg til to bedrifter i saker som gjelder vertikal prispåvirkning. I begge saker hadde vareprodusent/grossist forsøkt å påvirke detaljforhandlere som ikke fulgte veiledende priser og i tillegg reagert overfor dem. Formålet var å unngå priskonkurranse med andre forhandlere av produktene. Foretakene ble ilagt forelegg på henholdsvis 1 million kroner og 800 000 kroner. I

ett av tilfellene ble én av detaljforhandlerne, som initierte prispåvirkningen, ilagt et forelegg på 750 000 kroner. Sistnevnte forelegg er vedtatt.

Korrupsjon og utroskap

I 2000 tok ØKOKRIM ut sin mest alvorlige korrupsjonstiltale mot en tidligere leder ved UNICEFs innkjøpsdivisjon i København. Tiltalte var sjef for en enhet i FN-systemet som var ansvarlig for innkjøp av utstyr til ulike vannprosjekter i UNICEFs regi. Innkjøpsjefen ble i Oslo tingrett den 28. januar 2002 dømt til fengsel i 5 år og 6 måneder for grov utroskap. Han ble funnet skyldig i å ha mottatt bestiktelser til en verdi av minst 5,2 millioner kroner som motytelse for å tildele kontrakter til forskjellige selskaper i inn- og utland. Retten fant det også bevist at han hadde manipulert innkjøpsprosessene på forskjellige måter, slik at det ikke fant sted noen konkurranse mellom ulike anbydere slik UNICEFs innkjøpsregler foreskrev. I tillegg ble han dømt til å betale erstatning til UNICEF med kroner 14, 5 millioner kroner, samt inndragning av ca. 4,6 millioner kroner. Dette er den strengeste dom i en korrupsjonssak her til lands. En daglig leder og styreformann i et norsk selskap ble i samme sak dømt til 2 års fengsel for aktiv bestikkelse i forbindelse med at hans selskap ble tildelt leveringskontrakter av UNICEF-sjefen. Dommen mot forretningsmannen omfattet også brudd på regnskapslovgivningen samt dokumentfalsk. Dommen er ikke rettskraftig.

Hvitvasking

- I oktober 2001 gjennomførte ØKOKRIM en aksjon i Oslo og pågrep til sammen syv personer av somalisk opprinnelse. Etterforskning ble iverksatt på bakgrunn av hvitvaskingsmeldinger fra flere bankfilialer. Saken dreier seg blant annet om to forskjellige Hawala-banksystemer i Norge. Gjennom disse systemene kan kundene avtale faste oppdrag og sende penger over hele verden uten at avsender eller mottakers navn gjøres kjent for banker eller kontrollmyndigheter. ØKOKRIM samarbeider med Politiets sikkerhetstjeneste, FBI, U.S. Customs Service m.fl. fordi det foreligger mistanke om at penger som kanaliseres gjennom disse systemene kan være brukt til å finansiere terrorhandlinger. ØKOKRIM har kun ansvar for den delen av saken som gjelder økonomisk kriminalitet (hvitvasking, ulovlig betalingsformidling, regnskapsvertredelse og skatteunndragelse).

5.2 Noen bistandssaker fra 2001

I 2001 har ØKOKRIM ytt bistand til blant annet

- Vestoppland politidistrikt i en sak hvor en person som tidligere har vært straffedømt flere ganger, nå er tiltalt for bedragerier av ca. 22 millioner kroner. I denne saken er det gjennomført etterforskning i Luxembourg, Nederland og Sveits.
- Helgeland politidistrikt i en sak hvor en tidligere soussjef i Sparebanken Nord-Norge er siktet for og har erkjent underslag av ca. 21 millioner kroner.
- Namdal politidistrikt i en sak som gjelder bedrageri i forbindelse med tilskudd av voksenopplæringsmidler (AOF). Etterforskningen viser at det antagelig dreier seg om omfattende juks som innebærer manipulering av kurslister og regnskaper.
- Romsdal politidistrikt i en sak hvor en bruktbilimportør er siktet for avgiftsbedragerier i forbindelse med import av ca. 50 biler fra Tyskland. Bilene ble solgt for til sammen ca. 2,8 millioner kroner, og statens netto avgiftstap utgjorde til sammen ca. 670 000 kroner.
- Arendal politidistrikt i forbindelse med rettslig avhør av vitner i Russland og forberedelse til hovedforhandling i en sak hvor en person som drev med salg av bunkersolje til skip var tiltalt for grovt bedrageri mot Agder tolldistrikt og en rekke straffbare forhold i forbindelse med driften av eget selskap. Høsten 2001 ble han dømt til 2 års fengsel for grove bedragerier, grov økonomisk utroskap, regnskapsovertredelser, dokumentfalsk og for å ha unndratt eiendeler under tvangsfullbyrdelse. Han ble også idømt erstatning på 2,7 millioner kroner og rettighetstap for alltid.
- Vadsø politidistrikt i en sak hvor innehaveren av et fiskemottak i Tana blant annet er siktet for mottatt av 200 tonn fisk uten at det ble ført bryggeseddel/sluttseddel. Fisken ble solgt for ca. 2,5 millioner kroner uten at salget ble bokført i foretakets regnskap.
- Sunnmøre politidistrikt i en sak hvor to selskaper er anmeldt for å ha manipulert innveingsvekten og derved tilegnet seg fisk som ikke er ført på sluttseddel. Det er mistanke om at det ene selskapet har unndratt ca. 3,5 tonn sild og makrell og det andre i underkant av 1 tonn.
- Vestoppland politidistrikt i en konkurssak. Tiltalte (innehaver, styreformann og daglig leder) ble dømt til 5 måneders fengsel, hvorav 90 dager betinget, for å ha gitt uriktige regnskapsopplysninger til selskapets bank i forbindelse med lånesøknader, samt for regnskapsovertredelser, overtredelse av aksjeloven og konkursloven.
- Bergen politidistrikt i en konkurssak mot et mindre skipsrederi på Vestlandet. Rederen drev flere båter som var organisert i hvert sitt aksjeselskap. Ett av rederens selskaper begjærte oppbud våren 2000. Etterforskningen avdekket

overføringer mellom selskapene, sammenblanding av privatøkonomi og selskapsøkonomi, uriktig fakturering og bruk av ”svart” arbeidskraft. Regnskapsføringen og bilagshåndteringen var langt fra forskriftsmessig.

- Hamar politidistrikt med finansiell etterforskning i en sak som gjelder konkurs i et asylmottak. Det er mistanke om underslag og regnskapsforsømmelser.
- Stavanger politidistrikt med finansiell etterforskning i en sak mot Hells Angels-miljøet. Saken omfatter smugling av narkotika, flere ran og torpedovirksomhet.
- Arendal politidistrikt med finansiell etterforskning i en større narkotikasak.
- Sarpsborg politidistrikt med finansiell etterforskning i en sak hvor en person er siktet for drap og narkotikaomsetning.

6 DATAKRIMINALITET

Datakriminalitet defineres gjerne som straffbare handlinger som begås ved utnyttelse av informasjons- og kommunikasjonsteknologi, for eksempel ulovlig inntrengning i datasystemer for å få tilgang til informasjon (dataangrep) eller for å slette eller endre data (skadeverk). Internett er det verktøyet som brukes mest ved slike forbrytelser. Effektiv straffeforfølgning av personer som begår datakriminalitet, forutsetter tilgang til sporingsinformasjon fra tilbydere av kommunikasjonstjenester i inn- og utland. Dette spørsmålet skal behandles av det nylig opprettede Datakrimutvalget.

De viktigste former for datakriminalitet er:

- dataangrep
- databedrageri
- informasjonsheleri
- uautorisert endring og sletting av data (skadeverk)
- uautorisert bruk av datasystemer
- dokumentfalsk
- piratkopiering
- beskyttelsesbrudd - TV- og radiosignaler

ØKOKRIM har prioritert de sakene som gjelder datainnbrudd via elektroniske nettverk. Selv om et datainnbrudd isolert sett ikke nødvendigvis resulterer i sletting, endring eller tyveri av informasjon, skaper slik virksomhet likevel problemer for den som eier det angrepne datasystemet. For det første brukes mye ressurser på reinstalleringsprogramvare og utbedring av sikkerhetshullene. For det annet skaper slike innbrudd en generell skepsis til bruk av Internett og hemmer utviklingen av elektronisk handel.

Informasjons- og kommunikasjonsteknologien kan også benyttes til å begå mer tradisjonelle forbrytelser. De siste årene har mange av de straffbare handlingene skjedd gjennom bruk av Internett. Eksempler på slike handlinger er spredning av barnepornografi, rasistiske ytringer, planlegging av drap og narkotikakriminalitet.

6.1 Noen egne saker fra 2001

Dataangrep

- En 16 år gammel gutt brøt seg ved flere anledninger inn i et datasystem. Han tok kontroll over maskinen ved å legge inn programvare som medførte at maskinen ikke kunne brukes uten hans anvisninger. Saken er avgjort ved forelegg på 4 000 kroner og inndragning av datautstyr.
- To 18 år gamle gutter som tidligere var dømt til fengselsstraff for datainnbrudd, ble tatt for nytt innbrudd på en server som tilhørte et norsk universitet. De ble ilagt et forelegg på 3 000 kroner hver.
- En 18 år gammel gutt brøt seg flere ganger inn i forskjellige datasystemer hvor han tilegnet seg alle passord ved å dekryptere passordfilene. Han forsøkte også ved flere anledninger å bryte seg inn i dataanlegget til en sentral norsk finansinstitusjon. Saken er avgjort ved forelegg på 5 000 kroner og inndragning av utstyr.

Databedrageri

- Tre menn i alderen 18-20 år stjal en mengde kredittkortnumre. Via Internett forledet de flere utenlandske selskaper til å akseptere belastninger for tjenester. I byretten ble de dømt til samfunnstjeneste i henholdsvis 180, 120 og 90 timer samt inndragning og erstatning.
- En 21 år gammel mann tømte bankkontoen til en medstudent via Internett og forledet også flere utenlandske selskaper til å akseptere falske kredittkortnumre ved kjøp av spill-tjenester. Mannen var tidligere dømt til fengsel for Internett-bedragerier, og ble nå dømt til ubetinget fengsel i 30 dager, samfunnstjeneste i 200 timer og erstatning på 155 000 kroner, samt inndragning av 60 000 kroner.

Skadeverk

- 2 gutter på 18 og 19 år utførte via Internett skadeverk mot en kommersiell Internett-leverandør ved å gjøre et såkalt DOS-angrep (elektronisk overbelastning). Dette førte til at selskapets kunder (private bedrifter og offentlige institusjoner) mistet kommunikasjonsmuligheten. I tingretten ble de to dømt til 90 timers samfunnstjeneste hver, erstatning på til sammen 20 000 kroner og inndragning av datautstyr. Dommen er anket.

Piratkopiering

- En 40 år gammel mann tilbød og solgte via Internett opphavsrettslig beskyttet programvare som han hadde kopiert uten tillatelse. Saken er avgjort ved forelegg på 25 000 kroner, samt inndragning av vinning og utstyr.

Utpressing

- En 34 år gammel mann ble dømt til fengsel i 7 måneder for forsøk på utpressing av et større norsk industriselskap. Sammen med en 31 år gammel mann ble han også dømt for å ha tilegnet seg en bedriftshemmelighet ved å ha lest en fortrolig e-postmelding som var feilsendt. Anke over dommen skal behandles i lagmannsretten.

Barnepornografi

- En 43 år gammel mann ble tatt for besittelse av minst 7 000 bilder og filmkutt med bilder av seksuelle overgrep mot barn helt ned til spedbarnsalderen. Vanlig straffeutmålingspraksis har vært bot eller helt korte betingede fengselsstraffer. Aktor påstod fengsel i 9 måneder, hvorav 5 måneder betinget. I byretten ble mannen dømt til fengsel i 7 måneder, hvorav 2 måneder ubetinget. ØKOKRIM har anket dommen, og saken er besluttet fremmet for Høyesterett. Denne saken har prinsipiell betydning, fordi det er viktig å heve straffenivået i barnepornosaker.

6.2 Noen bistandssaker fra 2001

I 2001 har ØKOKRIM ytt bistand til blant annet

- Vardø politidistrikt med sporing av bombetrussel mot CIA. Trusselen gikk ut på at en offentlig installasjon i Washington ville bli rammet av en bombe på et nærmere angitt tidspunkt. Trusselen kom etter terroraksjonene 11. september og ble følgelig oppfattet som særdeles alvorlig. Trusselen ble sporet tilbake til en russisk student i Vadsø, som ble pågrepet og ilagt et forelegg.
- Romerike politidistrikt i forbindelse med en stor menneskesmuglingsak. Flere mobiltelefoner og PDA-er (lomme-pc-er) som var beslaglagt, inneholdt krypterte og passordbeskyttede områder. Passordene ble knekket, og man fikk således tilgang til et omfattende regnskap som viste seg å ha vesentlig betydning for domfellelse i saken.
- Moss politidistrikt i en sedelighetssak som hadde sitt utspring i en henvendelse fra gjerningsmannens arbeidsgiver til ØKOKRIM. Analysen av databeslag avdekket et svært omfattende materiale med bilder av seksuelle overgrep mot barn. Saken er fortsatt under etterforskning.
- Hamar politidistrikt i forbindelse med en pengefalsk-sak. En person ble pågrepet i Sverige idet han forsøkte å benytte en falsk tusenkroneseddel. En analyse av gjerningsmannens datautstyr avdekket at utstyret var benyttet til skanning og fremstilling av norske tusenkronesedler.
- Bergen politidistrikt i sak hvor flere personer var pågrepet og siktet for besittelse og omsetning av narkotika. Under avhør kom det frem opplysninger om at én av de siktede førte narkotikaregnskap på sin Palm lomme-pc, som var passordbeskyttet. Palmen ble sendt ØKOKRIM, hvor passordet ble knekket og narkotikaregnskapet avdekket.

7 MILJØKRIMINALITET

Miljøkriminalitet kan inndeles i kriminalitet som rammer det ytre miljø og kriminalitet som rammer det indre miljø. Kriminalitet som rammer det ytre miljø, omfatter i hovedsak natur- og faunakriminalitet, forurensningskriminalitet og kulturminnekriminalitet. Kriminalitet som rammer det indre miljø er arbeidsmiljøkriminalitet. I likhet med økonomisk kriminalitet kjennetegnes mye av miljøkriminaliteten av at de lovstridige handlinger finner sted innenfor en virksomhet som i seg selv er lovlig.

7.1 Noen egne saker fra 2001

Forurensningskriminalitet

- Et selskap i Odda har vedtatt et forelegg på 4 millioner kroner i forbindelse med at minst 40 kilo kvikksølv rant ut i grunnen og store mengder av kvikksølv rant videre ut i Sørfjorden. Boten er den høyeste som til nå er gitt i Norge for overtredelse av forurensningsloven. Lekkasje skjedde på grunn av brist i en renne som følge av manglende inspeksjon og vedlikehold. I samme sak er én person dømt og en annen siktet for falsk forklaring til politiet fordi de utarbeidet og fremla uriktig dokumentasjon på at produksjonslokalet var inspisert, selv om det for årene 1998 og 1999 ikke var foretatt noen inspeksjon.
- Statoil er ilagt et forelegg på 3 millioner kroner fordi minst 89 600 liter kondensat (ulike petroleumsforbindelser) rant ut i sjøen fra en kondensatrørledning på gassanlegget på Kollsnes. Dette skjedde fordi det hadde oppstått korrosjon i røret, og de ansatte i Statoil blant annet hadde unnlatt å foreta inspeksjoner i tilstrekkelig grad.
- Statoil er ilagt et forelegg på 2 millioner kroner fordi selskapet unnlot å føre tilstrekkelig kontroll med selskapets håndtering av glykolholdig vann etter vasking av ilandført kondensat ved selskapets anlegg på Kårstø. Dette medførte at det ble sluppet ut minst 580 kg fenol og minst 504 tonn TOC (totalt organisk karbon) i sjøen fordi blandingen gikk utenom renseanlegget via en åpen ventil og direkte til sjø.
- Et kraftselskap og et sandblåserfirma er ilagt forelegg på til sammen 1 million kroner etter utslipp av minst 20 tonn brukt blåsesand i Hardelandsvassdraget i Etne i Hordaland.
- En daglig leder i et mindre selskap er ilagt et forelegg på 30 000 kroner for å ha unnlatt å deklare til Produktregisteret flere deklarasjonspliktige produkter inneholdende helsefarlige kjemikalier.
- Et selskap i Mo i Rana vedtok et forelegg på 500 000 kroner for ulovlig utslipp av kvikksølv (Hg) til luft. Dette er den første straffereaksjonen som er ilagt for utslipp av kvikksølv til luft i Norge. Bedriften hadde i perioden fra mars 1997 til oktober 2000 sluppet ut minst 100 kg kvikksølv hvert år, til tross for at utslippstillatelsen fra Statens Forurensningstilsyn ikke gjaldt kvikksølvutslipp.

Det fremgår av tillatelsen at det er bedriftens ansvar å sørge for at utslipp av komponenter det ikke var satt spesifikke grenser for, blir holdt på et nivå som ikke fører til skader eller ulemper for omgivelsene. I skjerpende retning ble det lagt vekt på at kvikksølv er en av våre farligste miljøgifter som akkumuleres i næringskjeden. I formildende retning ble det lagt vekt på at de feil som var blitt gjort ved bedriften ikke var graverende.

Kulturminnekriminalitet

- En dykker fra Narvik ble idømt en bot på 10 000 kroner for grovt tyveri fordi han hadde tatt en rekke gjenstander og dokumenter fra tyske krigsvrak. Dette er den første saken i landet hvor noen er dømt for en slik handling. Slike straffbare handlinger begås langs hele norskekysten, ikke bare av nordmenn, men også av utlendinger. Tyveri fra skipsvrak er et økende problem som ØKOKRIM ønsker å sette søkelyset på.
- En mann fra Farsund er dømt til 21 dagers fengsel for overtredelse av kulturminneloven for å ha fjernet en jernaldergravhaug på sin eiendom. Dette er første gang noen er idømt fengselsstraff for å ha ødelagt et oldtidsminne.

Faunakriminalitet og annen naturkriminalitet

- En mann ble i oktober dømt til ubetinget fengsel i 21 dager og tap av retten til å drive jakt og fangst i to år for overtredelse av viltloven. Han hadde forsøkt å drepe ulv ved å legge ut giftåte innsatt med det svært giftige insektmiddelet isophenfos. Domfeltes anke over straffeutmålingen vil komme opp for Høyesterett 7. mars 2002. Det er første gang Høyesterett skal ta stilling til straffeutmålingen for denne typen faunakriminalitet. Det er et økende problem at folk legger ut giftåte for å ramme fredede rovdyr.
- Et oppdrettsanlegg i Nordland vedtok en bot på 250 000 kroner for overtredelse av den nye vannressursloven, som trådte i kraft 1. januar 2001. Bedriften hadde brutt reguleringsbestemmelsene i konsesjonen fra Norges vassdrags- og energidirektorat ved å regulere vannmagasinet til oppdrettsanlegget langt under laveste tillatte regulerte vannstand (LRV) i henholdt til konsesjonen. Etterforskningen avdekket ikke konkrete skader som følge av den ulovlige reguleringen, men det var fare for økt erosjon i magasinets kantsone, noe som kunne føre til utrasing av fylkesveien. Dette er den første straffereaksjonen etter den nye vannressursloven.

7.2 Noen bistandssaker fra 2001

I 2001 har ØKOKRIM ytt bistand til blant annet

- Telemark politidistrikt i forbindelse med utslipp av 780 000 liter spillolje fra en bedriftstank.
- Hordaland politidistrikt i forbindelse med ulovlig avfallsbrenning.

- Tønsberg politidistrikt i en sak hvor en person oppbevarte øgler og slanger uten tillatelse fra Statens Dyrehelsetilsyn.
- Rjukan politidistrikt hvor en person ulovlig hadde utplassert en gaupefelle.
- Arendal politidistrikt i en sak hvor en person hadde bygget en brygge ulovlig i strandsonen.
- Stavanger politidistrikt hvor deler av en golfbane var bygget inn i et verneområde.
- Arendal politidistrikt i forbindelse med ulovlig rivning av et bygg i Grimstad.
- Vestoppland politidistrikt i en sak som gjaldt omfattende forfalskning av sjeldne frimerker.
- Nordmøre politidistrikt i en arbeidsmiljøkriminalitetssak. ØKOKRIM aktorerte denne saken for Høyesterett. I januar 2001 avsa Høyesterett den første dommen på ubetinget fengselsstraff for overtredelse av arbeidsmiljøloven. En bedriftsleder fra Nordmøre ble idømt fengsel i 60 dager for flere overtredelser av arbeidsmiljøloven og forskrift om løfteinnretninger og løfteredskap. Han hadde unnlatt å sørge for tilstrekkelig vedlikehold av bremsene på bomutlegget på en skinnegående portalkran, samt koblet ut moment- og overlastbryter for bomløftet slik at kranen kunne foreta tyngre løft enn det den var lovlig sertifisert for. Kranen veltet under et løft, slik at førerhuset ble liggende under vann. Kranføreren druknet, og en sjømann ble 100 % arbeidsufør etter å ha fått en wireklype i hodet. Høyesterett kom til at overtredelsene var begått under særlig skjerpene omstendigheter. I straffeutmålingspremissene uttalte Høyesterett: ”Som fremholdt av aktor viser lovgivning og rettspraksis fra de senere år en skjerpet holdning overfor andre typer miljøovertredelser”. Denne uttalelsen gir påtalemyndigheten et godt rettskildemessig grunnlag for ytterligere å skjerpe straffen for miljøkriminalitet der dette anses nødvendig.
- Hordaland politidistrikt i forbindelse med en arbeidsulykke der festeanordningen for en davit som var under funksjonstesting røk under en heisoperasjon slik at en forbipasserende arbeidstaker fikk daviten over seg og døde. Bedriften har vedtatt et forelegg på 1 million kroner.